

ISBN 5-7763-2513-7

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
УКРАИНЫ
МЕЖВУЗОВСКИЙ ЖУРНАЛ

**ПРОБЛЕМЫ ЛЕГКОЙ
И ТЕКСТИЛЬНОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ
УКРАИНЫ**

№1(10)

2005

Министерство образования и науки Украины
Межвузовский журнал
Проблемы легкой и текстильной промышленности Украины
Издание Херсонского национального технического университета

№ 1(10), 2005

Херсон

основан в октябре 1997 г., выходит 4 раза в год

свидетельство о государственной регистрации

серия КВ № 2905 от 03.10.1997 г.

Редакционная коллегия:

Главный редактор: Г.С. Сарибеков

Зам. гл. редактора: В.Г. Каплун

Н.П. Березненко

Члены редколлегии: В.П. Коновалов,

В.В. Кострицкий, В.П. Кудряшов,

А.А. Корнева (ответственный редактор),

В.П. Лыба, Р.В. Луцик, Л.А. Мармуль,

Н.С. Миколайчук, А.В. Мищенко,

В.Е. Труш, Л.А. Чурсина,

Ответственный

за типографские работы: Егорова Н.А.

Организации-основатели межвузовского журнала

Херсонский национальный технический университет (г.Херсон)

Киевский национальный университет технологий и дизайна (г.Киев)

Хмельницкий национальный университет (г.Хмельницкий)

Подписано к печати по решению Ученого Совета протокол № 2 от 06.10.2005 г. Формат:

69x84 1/8 Бумага печ. № 2

Усл. печ. листов 14,1 Тираж 200 экз.

Адрес: 73008, г.Херсон, Бериславское шоссе, 24

патентно-лицензионный отдел, т. 51-82-72

УДК 677.334.716:334.715:658

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЕГКОЇ ТА ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМІСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Олійник Н.М., Макаренко С.М.

В умовах трансформації економіки України актуальність проблеми збереження та розвитку легкої та текстильної промисловості обумовлюється об'єктивною реальністю – легка промисловість являється провідною з виробництва товарів народного споживання. Кінцева продукція цього важливого сектору економіки завжди спрямована безпосередньо на задоволення потреб людини і відповідно визначає рівень якості життя громадян.

Про потенційне значення легкої промисловості для економіки країни свідчить те, що в 1990 році вона забезпечувала майже 11 % обсягів всієї промислової продукції України. Але через існуючі на той час диспропорції в розвитку сировинних підгалузей, суттєве зменшення прямої державної підтримки, через низку помилок, допущених у процесі приватизації та реструктуризації державних підприємств, через різко збільшений обсяг імпорту товарів легкої промисловості (в основному азійського походження), які зайняли 70-80 % внутрішнього ринку, підприємства легкої та текстильної промисловості потрапили у складну кризову ситуацію, основою якої стала загальна економіко-фінансова криза та невідповідність товарно-фінансових сталих зв'язків підприємств вимогам ринкової трансформації виробництва.

Згідно статистичних даних з кінця 1998 року в легкій промисловості позначились стабільні позитивні зміни. За останні шість років обсяги виробництва продукції зросли: темпи приросту випуску продукції в 1999 році у порівнянні з 1998 роком склали 23,7 %, в 2000 році у порівнянні з 1999 роком – 55,5 %, в 2001 році у порівнянні з 2000 роком – 10,2 %, в 2002 році у порівнянні з 2001 роком – 0,4 %, в 2003 році у порівнянні з 2002 роком – 4,0 %, в 2004 році у порівнянні з 2003 роком – 13,6 %. Таким чином, щорічні позитивні темпи приросту свідчать, що легка промисловість України почала нарощувати обсяги виробництва, зростання яких відбувалося у всіх підгалузях промисловості. Так, у 2004 році в порівнянні з 2003 роком темпи приросту обсягів виробництва продукції склали: по текстильній промисловості – 14 %, по виробництву готового одягу і хутра – 12,1 %, по виробництву шкіри, галантерейних виробів із шкіри, дорожніх виробів і шкіряного взуття – 12,5 % [1].

Проте за перше півріччя 2005 року темп приросту обсягів виробництва продукції по легкій та текстильній промисловості дещо уповільнився і склав 6,4 %.

Зростання виробництва товарів легкої та текстильної промисловості (у складі товарів народного споживання) спостерігалось майже у всіх областях України, за винятком Херсонської, Харківської та Івано-Франківської областей, де спостерігається спад виробництва продукції галузі.

На жаль, обсяги виробництва товарів легкої та текстильної промисловості ще незначні; відновлення позицій галузі відбувається вкрай повільно. Якщо галузь розвиватиметься такими ж темпами і далі, то досягне рівня 1990 року не раніше ніж через 15-20 років. Обсяги реалізованої промислової продукції у відсотках до всієї реалізованої продукції промисловості склали: по легкій промисловості – 1,1 %, по текстильній промисловості та пошиттю готового одягу – 0,8 %, по виробництву шкіри, галантерейних виробів із шкіри, дорожніх виробів і шкіряного взуття – 0,3 %.

Починаючи з 1997 року легка промисловість почала нарощувати експортний потенціал. Така ж тенденція спостерігається і в 2004 році. За останні чотири роки обсяги експорту до країн світу, які є традиційними ринками збуту українських товарів (переважно до країн Західної Європи та Північної Америки), становили: в 2001 році – 775,3 млн. доларів США; в 2002 році – 757,8 млн. доларів США; в 2003 році – 916,0 млн. доларів США; за 9 місяців 2004 року – 816,1 млн. доларів США. Таким чином, значні обсяги експорту свідчать про високий рівень і конкурентоспроможність галузі.

В цілому по товарах легкої та текстильної промисловості зберігається досить значне позитивне сальдо зовнішньої торгівлі. Так, зовнішньоторговельний оборот товарів легкої та текстильної промисловості за 2003 рік становив 1736,7 млн. доларів США, у тому числі експорт – 916,0 млн. доларів США (що на 20,9 % більше ніж у попередньому році), імпорт – 820,7 млн. доларів США. Таким чином, позитивне сальдо складає 95,3 млн. доларів США. Слід зауважити, що продукція легкої та текстильної промисловості експортується в основному за давальницькою схемою відповідно до норм Закону України “Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах”. Так, експорт товарів легкої та текстильної промисловості виготовлених за давальницькою схемою за 2004 рік перевищив суму 600 млн. доларів США.

Більшість підприємств легкої та текстильної промисловості вимушені працювати на давальницькій сировині закордонних інвесторів, бо не мають власних коштів для купівлі сировини. В 2004 році, наприклад,

підприємства швейної галузі на 80-95 % були завантажені виконанням контрактів з провідними фірмами Франції, США, Італії, Німеччини, Великобританії та інших країн по виготовленню одягу з давальницької сировини, що свідчить про високий техніко-технологічний рівень галузі.

Взагалі, робота на давальницькій сировині є досить поширеною в світі нормою виробничої кооперації з інофірмами. В цілому, роботі на давальницькій сировині сприяє застосування вексельної форми розрахунків при ввезенні матеріалів з подальшим їх погашенням при експорті готових виробів. Тому Міністерство промислової політики при розгляді проекту Плану першочергових заходів Кабінету Міністрів України щодо протидії контрабанді на 2005 рік "Контрабанді – стоп" внесло пропозицію в такій редакції: "Внесення змін до Закону України "Про податок на додану вартість" щодо відміни застосування податкового векселя або використання у разі ввезення товарів за прямими договорами для власних виробничих потреб лише авальованого податкового векселя з обов'язковим погашенням його коштами, окрім підприємств легкої промисловості", бо в разі запровадження авальованого внеску підприємства, що працюють за давальницькою схемою, зупиняться, і більше 100 тисяч робітників стануть безробітними. Крім того, надходження в бюджети всіх рівнів, пенсійного фонду і т.п. зменшаться на 100,0-150,0 млн. грн. на рік.

За умов фінансово-економічної кризи в Україні, нестачі, а частіше відсутності обігових коштів, робота підприємств відповідно до Закону України "Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах" дала змогу завантажити потужності, зберегти робочі місця і забезпечити реальною заробітною платою працівників. Робота за давальницькою схемою дає змогу підприємствам заробляти валюту і здійснювати технічне переозброєння. Слід зазначити, що останнім часом замовниками продукції з давальницької сировини виступають і вітчизняні структури, особливо у разі замовлення робочого і відомчого одягу, а також приватні підприємці, які реалізують продукцію на внутрішньому ринку. Орієнтовано обсяг таких замовлень становить до 10 %.

Позитивним явищем у роботі галузі є скорочення обсягу продукції, відвантаженої на умовах бартеру. За 2004 рік питома вага відвантаженої продукції на умовах бартеру становила 2,7 % в обсязі реалізованої продукції, тоді як на початку року цей показник склав 4,1 %. Але слід відмітити, що цей показник не значно перевищує показник бартеру в цілому по Міністерству, який складає 0,8 %.

Позитивні зрушення, які за свідченням статистики відбуваються в легкій та текстильній промисловості, не відповідають тому потенціалу, який має галузь і даються з величезними труднощами. Зростання обсягів випуску конкурентоспроможної продукції легкої та текстильної промисловості хоча і досягнуто на окремих підприємствах, але в цілому галузь переживає тяжкі часи.

В цілому фінансово-економічний стан більшості підприємств легкої та текстильної промисловості залишається досить складним. Так, аналіз результатів фінансово-господарської діяльності підприємств легкої та текстильної промисловості за 2004 рік показав, що 63,7 % підприємств галузі були прибутковими і отримали 142,4 млн. грн. прибутку, а решта 36,3 % підприємств були збитковими і отримали збитків на суму 161,4 млн. грн. Таким чином, у 2004 році фінансовий результат від звичайної діяльності підприємств легкої та текстильної промисловості до оподаткування склався негативним і становить – 19 млн. грн. Отже, легка та текстильна промисловість України є збитковою. Іншої нерентабельної галузі в Україні на сьогодні немає, хоча ще в 1998 році серед нерентабельних виробництв були підприємства 8 галузей [2].

Протягом п'яти останніх років перестала існувати третина підприємств галузі, серед яких були підприємства відомі далеко за межами України (наприклад, Київське АТ "Ластівка"). Через фінансову неспроможність легка та текстильна промисловість втратила сотні тисяч кваліфікованих кадрів (тільки за 2004 рік в галузі зменшилась чисельність працюючих на 10,5 тисяч чоловік).

Рівень номінальної заробітної плати на більшості підприємств легкої та текстильної промисловості, навіть на тих, які виконують замовлення закордонних фірм, не перевищував прожиткового мінімуму та не відповідав гідній заробітній платі. Середня заробітна плата в галузі в 2004 році була однією з найменших серед промислових галузей і склала в текстильній промисловості та пошитті одягу 417,93 грн. або 70,9 % від середньої по промисловості, в виробництві шкіри, галантерейних виробів із шкіри, дорожніх виробів і шкіряного взуття – 443,76 грн. або 75,3 % (для порівняння – середня заробітна плата працівників текстильних, швейських підприємств Росії в перерахунку на гривні складає 1026 грн.). Великою залишається заборгованість по виплаті заробітної плати – близько 14 млн. грн. Термін заборгованості на окремих підприємствах легкої та текстильної промисловості тягнеться ще з 1996 року.

Негативно впливають на діяльність підприємств легкої та текстильної промисловості обсяги простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості. Станом на 1 січня 2005 року обсяги кредиторської заборгованості склали 1750 млн. грн., а обсяги дебіторської заборгованості – 1100 млн. грн., тобто обсяги кредиторської заборгованості перевищили дебіторську в 1,4 рази. Але слід відмітити при цьому, що сума простроченої кредиторської і дебіторської заборгованості у порівнянні з початком 2004 року зменшилися відповідно на 17,6 % та 14,3 %.

Інвестиційна привабливість галузі залишається незначною. Легка та текстильна промисловість має самі низькі інвестиційні можливості серед всіх галузей економіки, які уже на протязі трьох років не

перевищують 0,2 % загального об'єму інвестицій в основний капітал. Як свідчать статистичні дані, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в основний капітал промислових підприємств України в 2004 році склав 19 млн. доларів США, що на 13 % менше ніж за аналогічний період 2003 року.

Інвестиції в основний капітал підприємств легкої та текстильної промисловості України, за оперативними даними, у 2004 році склали більше 290 млн. грн. Найвні інвестиції сконцентровані в значній мірі в текстильній підгалузі, яка їх найбільше потребує, і складають 90,6 млн. грн. (31,2 %). Друге місце по обсягу інвестицій в основний капітал в галузі займають підприємства з виробництва шкіри, галантерейних виробів із шкіри, дорожніх виробів і шкіряного взуття – 31,6 млн. грн. (20,1 %).

Кошти, які витрачають підприємства на технічний розвиток (87,4 % інвестицій було спрямовано на придбання і установку обладнання), не забезпечують потрібного рівня оновлення виробництва.

Враховуючи теперішній стан вітчизняної промисловості та економічну ситуацію, а також визначаючи, що старий парк обладнання сьогодні водночас не може бути оновлений, підвищення якості продукції і її конкурентоздатності, зниження витрат вже сьогодні може бути досягнуте за рахунок впровадження інтенсифікуючих засобів на діючому обладнанні, його модифікації, розробки ефективних текстильно-допоміжних речовин.

Негативно впливає на розвиток галузі незавершеність приватизаційних процесів та відсутність ефективного власника на ряді підприємств. До розвалу галузі веде і так звана "повторна приватизація", коли нові власники не виконують зобов'язань своїх попередників щодо розвитку виробництва і збереження кадрів. Могутні колись підприємства, такі як ВАТ "Херсонський бавовняний комбінат", ВАТ "Рівнелон" та інші знаходяться в критичному стані.

Ключовою проблемою вітчизняних виробників легкої та текстильної промисловості залишається стан внутрішнього ринку. Легка та текстильна промисловість як жодна з інших галузей промисловості України, працює в надзвичайно несприятливих умовах на внутрішньому ринку. Роботу підприємств значно ускладнює те, що Україну заповонило величезна кількість товарів нелегального виробництва, а також товарів, що були у використанні ("секонд-хенд"). Безперервним потоком продовжується експансія імпортованих товарів, ввезених за явно заниженими цінами, практично без сплати мита, зборів або взагалі контрабандно з країн з дешевою робочою силою (з Китаю, Туреччини) та реалізованими в тіньовому секторі торгівлі без сплати податків. З цими товарами продукція легальних вітчизняних виробників, які сплачують податки, об'єктивно не може конкурувати за ціною, оскільки щонайменше в 1,5-2 рази дорожча.

Те, що переважна більшість товарів легкої та текстильної промисловості потрапляє на внутрішній ринок контрабандним шляхом підтверджується порівнянням даних експортної статистики країн походження товару з даними Державної митної служби України. По країнах – найважливіших торговельних партнерів (Китай, Польща, Туреччина, Італія, Росія) по основних товарних позиціях одягу та взуття Держмитслужба в перше півріччя 2004 року зафіксувала лише від 3 % до 20 % фактичного ввезення. Тому перші кроки роботи нового Уряду були направлені на реалізацію програми "Контрабанді – стоп", тобто на припинення ввезення в Україну товарів, у тому числі і товарів легкої і текстильної промисловості, контрабандним шляхом.

Останнім часом виник ще один чинник, який за своїми масштабами можна порівняти з попереднім – це ввезення "секонд-хенду". Підраховано, що за останні два роки завезено в Україну не менше як 300 млн. виробів старого одягу. Обсяг реалізації товарів на ринку ношеного одягу становить половину всього проданого товару легкої та текстильної промисловості. За один рік продається такого товару на суму до 500 млн. доларів США. Проблема ускладнює існування "подвійних стандартів" – для товарів легкої та текстильної промисловості, які виробляють вітчизняні підприємства діє жорсткий санітарно-гігієнічний контроль, в тому числі щодо складу сировини, хімічних матеріалів, барвників, оздоблювальних матеріалів тощо, а по дитячих товарах – ще і сертифікація, яка є суттєвим бар'єром для вітчизняного виробника. Для імпортованого ж "секонд-хенду" контроль на відповідність вітчизняним санітарно-гігієнічним нормам і стандартам не здійснюється, що загрожує здоров'ю людей, а також ставить вітчизняного виробника в значно гірші умови роботи.

Тому держава має врегулювати й це питання. Адже Уряд повинен захищати свою країну, підтримувати власного виробника, як це робить, наприклад, таж Туреччина, яка під тиском своїх товаровиробників здійснює заходи по захисту власного ринку від китайських товарів, імпорт яких до Турції зріс в 2 рази. У зв'язку з цим, Уряд запровадив програму щодо обмеження імпорту китайських товарів. І ці заходи вже дають результати.

Турецькі та американські виробники текстилю та одягу надіслали спільну заяву до Світової організації торгівлі (СОТ) із проханням зберегти до 2007 року квоти на експорт китайських текстильних товарів, оскільки на їх думку, після закінчення в поточному році встановлених раніше квот Китай може захопити 50 % світового ринку цієї продукції. Цю заяву підтримали 22 країни світу. Україна ще не вступила до СОТ, але вже відчула яку загрозу створено для галузі.

Україна активно готується до інтеграції в європейську спільноту і до вступу в СОТ. Легка та текстильна промисловість повинна мати позитивний вплив від такого вступу, членство в якому

забезпечуватиме зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів на ринки розвинених країн світу. Дозволить більш ефективно застосовувати механізми спеціальних та антидемпінгових розслідувань, а також можливість суттєвого збільшення іноземних інвестицій в економіку держави. Однак, вступ України до СОТ має як переваги, так і негативні наслідки. Основним негативним наслідком для підприємств легкої та текстильної промисловості можна вважати загострення конкурентної боротьби на ринку товарів, особливо на внутрішньому.

Тому останні зміни в існуючому законодавстві щодо істотного зниження ставки ввізного мита на товари легкої і текстильної промисловості, що призведе до збільшення потоку імпортованих товарів, а також прогнозовані негативні наслідки для галузі від запланованого вступу України до СОТ можуть призвести до останнього занепаду вітчизняних підприємств легкої та текстильної промисловості, до ліквідації тисяч робочих місць. Ця ситуація, якщо її не виправити, рано чи пізно повинна позначитись на економіці держави в цілому і безпосередньо на населенні, тому що непрацюючі або збиткові підприємства – це неотриманий дохід держави, а з іншого боку – неотримані доходи людей, зайнятих у виробництві.

Отже, збитковість значної кількості промислових підприємств, низький рівень рентабельності їх решти, значні обсяги дебіторської і кредиторської заборгованостей, а також інші негативні явища сучасного етапу господарювання свідчать про необхідність пошуку можливих шляхів подолання кризового стану і створення сталих умов для активізації виробничої та інноваційної діяльності, задоволення потреб легкої та текстильної промисловості в основних видах сировини вітчизняного виробництва, створенні рівних умов функціонування на вітчизняному ринку для українських і закордонних товаровиробників. З цією метою необхідно провести роботу, пов'язану з удосконаленням чинної нормативно-правової бази.

Таким чином, можна виділити наступні основні шляхи щодо збереження та розвитку легкої та текстильної промисловості:

- розвиток внутрішнього ринку, тобто створення рівних конкурентних умов для вітчизняних виробників на внутрішньому ринку, застосування спеціальних та антидемпінгових заходів щодо захисту внутрішнього ринку в разі порушення імпортерами принципів добросовісної конкуренції;
- налагодити оперативний моніторинг за обсягами і видами імпортованих товарів легкої та текстильної промисловості і встановити дійовий контроль за відповідністю цих товарів діючим національним санітарно-гігієнічним нормам;
- підвищення імпортного мита на готову продукцію і зниження на сировину і устаткування;
- виключити з проекту Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах” виробництва легкої та текстильної промисловості;
- створити умови щодо пільгового кредитування сировинних галузей і т.п.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виробництво товарів народного споживання в Україні. Статистичний збірник // Державний комітет статистики України. – К.: 2004. – 160 с.
2. Промисловість України у 1996-2000 роках. Статистичний збірник // Державний комітет статистики України. – К.: 2001. – 395 с.

ОЛІЙНИК Наталія Миколаївна – к.т.н., доцент кафедри економіки та підприємництва Херсонського національного технічного університету.

Наукові інтереси: підвищення ефективності діяльності підприємств легкої промисловості

МАКАРЕНКО Сергій Миколайович – магістр кафедри економіки та підприємництва Херсонського національного технічного університету.

Наукові інтереси: економіка підприємства